

HÀ NỘI: GIỮ GÌN, BẢO TỒN, KHAI THÁC CÁC GIÁ TRỊ TRUYỀN THỐNG VÀ PHÁT HUY TINH HOA THỜI ĐẠI TRONG DÒNG CHẢY XÃ HỘI HIỆN ĐẠI

ThS. Bùi Trị Điền

Trường Cao đẳng nghệ thuật Hà Nội

Tại Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XX của Hội nhạc sĩ Việt Nam, đồng chí Võ Văn Thường, Trưởng ban Tuyên giáo Trung ương đã khẳng định: Bức tranh phong phú, đa dạng của nền âm nhạc Việt Nam ngày nay cho thấy đã có những bước phát triển nhanh chóng, tích cực gắn liền với dòng chảy của lịch sử dân tộc và đời sống xã hội. Từ âm nhạc truyền thống, với những loại hình phong phú đặc sắc, chúng ta đã hội nhập và tiếp thu tinh hoa văn hóa thế giới với nhiều phong cách, thể loại đa dạng, từng bước xây dựng nền âm nhạc Việt Nam hiện đại mang tính chuyên nghiệp, đại chúng, đồng thời vẫn giữ được những nét đặc trưng của văn hóa truyền thống.

CON SỐ SỰ KIỆN ◀

Thăng Long – Hà Nội, vốn mảnh đất ngàn năm văn vật, không chỉ lưu giữ hồn cốt văn hóa từ bao đời mà cũng chịu ảnh hưởng bởi sự đa dạng của sắc thái văn hóa địa phương vùng miền do sự di cư của những thế hệ từ các vùng miền đất nước tụ lại. Chính bởi vậy, văn hóa Hà Nội rất đa dạng, đó là sự pha trộn của truyền thống lịch sử lâu đời với văn hóa vùng miền và sự hội nhập quốc tế sâu rộng. Do vậy, dù muốn hay không, những dấu ấn của văn hóa truyền thống luôn song hành với văn hóa hiện đại. Câu hỏi đặt ra với các nhà lãnh đạo, các nhà quản lý văn hóa Hà Nội là làm thế nào để vừa gìn giữ, bảo tồn, khai thác các giá trị truyền thống, lại vừa phát huy tinh hoa thời đại trong dòng chảy xã hội hiện đại?

Đây là câu hỏi không mới, thực tế cũng đã chứng minh rằng, bằng

nhiều cách khác nhau, cả từ sự chỉ đạo, lãnh đạo chủ trương, sự ủng hộ từ chính sách, cơ chế đến các nguồn lực của lãnh đạo Thành phố, cho đến sự chủ động, sáng tạo của các doanh nghiệp, tổ chức và cá nhân trong việc lưu giữ, bảo tồn, phát huy các giá trị truyền thống và làm mới nó, khai thác các

giá trị ấy với những cách tiếp cận đa dạng, phong phú đã đem đến một văn hóa Hà Nội giàu bản sắc.

Điều đó thể hiện ở bề mặt văn hóa vật chất lẫn những giá trị tinh thần. Thủ đô Hà Nội là thành phố của di sản văn hóa từ thời cổ cho đến hiện đại, với nhiều công trình văn hóa, tôn giáo, tín ngưỡng có sự

hợp thành của các tác phẩm nghệ thuật kiến trúc, điêu khắc, mỹ thuật. Hà Nội có dòng chảy nghệ thuật diễn xướng cổ truyền từ lâu đời. Thời Lý, vua Lý Nhân Tông đặc biệt giỏi về âm luật, những ca khúc nhạc mà các nhạc công luyện tập đều do ông sáng tác". Không chỉ dành cho cung đình, vua Lý Nhân Tông còn rất quan tâm đến đời sống tinh thần của các con dân, ông đã mở rộng và nâng cao nghệ thuật múa rối nước và rối cạn. Ông dựng Vũ Đình (sân múa) trên xe đẩy di động diễn trong cung và ngoài thành cho quan dân cùng xem. Thời nhà Đinh, nghệ thuật chèo phát triển, coi đó là báu vật của nghệ thuật diễn xướng. Thời nhà Trần tưởng cũng đã được đưa vào diễn trong triều. Đến nhà Lê đã xây dựng bộ "Đồng Văn" và "Nhã Nhạc" với phương châm học theo mẫu triều đình Trung Hoa. Thời kỳ sau này, khi người Pháp xâm chiếm Việt Nam, họ áp đặt cung cách quản lý mới. Từ xã hội truyền thống, Hà Nội chuyển sang xã hội hiện đại kiểu phương Tây và tạo ra tầng lớp thị dân mới. Để đáp ứng cho nhu cầu thưởng thức nghệ thuật của tầng lớp thị dân này thì xẩm ra đời. Gốc gác vẫn từ các làn điệu chèo, nhưng nghệ nhân không diễn xuất mà chỉ hát. Xẩm phát triển mạnh từ đầu thế kỷ XX, đánh bật các gánh hề chèo. Cùng với hát xẩm, các giáo phường ca trù đua chân nhau ra Hà Nội lập hệ thống các nhà hát biểu diễn thính phòng. Ban đầu ở phố Hòe Nhai, sau chuyển xuống ấp Thái Hà rồi ra phố Khâm Thiên. Sự kiện này đánh dấu một bước ngoặt lớn. Từ một thể loại hát thờ thần, thành hoàng (hát cửa đình), ca trù đã chính thức trở thành thể loại biểu diễn phục vụ nhu cầu thụ hưởng nghệ thuật đơn thuần của người Thăng Long - Hà Nội...

Chỉ điếm qua vài nét rất sơ lược đó thôi đã cho thấy văn hóa truyền thống Hà Nội rất giàu bản sắc. Trong khi đó, với sự phát triển nền tảng kinh tế-xã hội cùng sự hội nhập quốc tế sâu rộng thì văn hóa tinh hoa thời đại của các ngành nghệ thuật đặc biệt phát triển. Theo đó, trên địa bàn thành phố cũng xuất hiện và dần định hình những sắc màu của nghệ thuật mới, đương đại, các chương trình và mô hình hoạt động nghệ thuật có sự học hỏi, tiếp biến từ nước ngoài. Và không thể không kể đến đội ngũ nghệ sĩ đồng đảo định cư và làm việc, sáng tạo qua nhiều năm, nhiều thế hệ trên địa bàn Thủ đô.

Với sự phát triển mạnh mẽ đó, các không gian văn hóa sáng tạo của Hà Nội đang ngày càng trở nên phổ biến. Đó chính là những "sân chơi" để giới nghệ sĩ chuyên nghiệp hoặc nghệ sĩ nghiệp dư có đất để "dụng võ". Hiện, Hà Nội đang dẫn đầu cả nước với hơn 100 không gian văn hóa sáng tạo... Nhiều ý tưởng và nghệ sỹ tiên phong, các hoạt động nghệ thuật đương đại như âm nhạc thể nghiệm, triển lãm đa phương tiện diễn ra sôi nổi, góp phần khơi gợi tri thức sáng tạo, mở thêm nhiều

cơ hội hưởng thụ văn hóa cho cộng đồng.

Bên cạnh đó, thời gian gần đây, có một số hội nhóm, câu lạc bộ giới thiệu, trao đổi, làm phim, kịch về câu chuyện hậu cung, văn hoá, các nghi lễ..., góp phần đưa văn hoá, lịch sử, nghệ thuật truyền thống đến gần hơn với khán giả trẻ. Có thể nói, nhiều người trẻ nghệ thuật truyền thống vẫn đang âm ỉ cháy, và nếu được khơi thông sẽ được phát triển không ngừng, lan tỏa trong cộng đồng. Chính sự rung cảm trước tinh hoa văn hóa dân tộc, những người trẻ đã sáng tạo thêm nhiều tác phẩm mới để đưa nghệ thuật truyền thống đến gần với công chúng mà vẫn giữ nguyên hồn cốt vốn có.

Từ những làn điệu dân ca cổ như Bắc kim thang, Lý cây bông... hay thậm chí một bài diễn chầu văn trong nghi lễ thờ Mẫu cũng được các nhạc sĩ, rapper phối thành bản nhạc Rap cực kỳ độc đáo, được giới trẻ nồng nhiệt đón nhận. Đó là một trong những ví dụ điển hình về cách tiếp cận nền âm nhạc truyền thống mang hơi thở hiện đại, cách mà nhạc truyền thống hòa quyện cùng âm nhạc hiện đại. Đây là cách nhìn mới mà các nhà lãnh đạo, quản lý của Hà Nội

có thể vận dụng để tìm hướng đi trong lưu giữ vốn cổ văn hóa và phát triển song hành với tinh hoa thời đại, nhằm đạt đến việc xây dựng đời sống tinh thần phong phú cho nhân dân Thủ đô và đó cũng là nền tảng, là cơ sở để phát triển kinh tế.

Số liệu từ Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch Hà Nội cho thấy, thời gian vừa qua, phong trào văn hóa, văn nghệ tại các quận, huyện, thị xã ngày càng được quan tâm. Ngành VH TT đã tổ chức 07 liên hoan nghệ thuật quần chúng, đạt 05 huy chương tại Hội thi Múa không chuyên toàn quốc – Ninh Thuận 2019. Các Nhà hát thuộc Thành phố tổ chức hơn 2.600 buổi biểu diễn nghệ thuật; có hơn 300 chương trình biểu diễn nghệ thuật của các doanh nghiệp, cơ quan, đơn vị được cấp phép và tiếp nhận biểu diễn tổ chức trên địa bàn Thành phố; 3.300 buổi chiếu phim tại các rạp do Sở quản lý và các huyện, thị xã vùng sâu, vùng xa. Hoạt động giao lưu, hợp tác văn hóa, thể thao với các tỉnh, thành phố trong nước, quốc tế được mở rộng. Năm 2019, Sở đã phối hợp tổ chức 210 sự kiện (trong đó có 28 sự kiện quốc tế, 09 sự kiện của các tỉnh, thành phố) – tăng 25% so với

năm 2018. Chất lượng, quy mô của các hoạt động văn hoá, văn nghệ, thể thao tiếp tục được đổi mới và nâng cao, trong đó nhiều sự kiện đã để lại dấu ấn đối với nhân dân, du khách trong nước, quốc tế tới Thủ đô như: Lễ hội hoa Anh đào năm 2019; Lễ hội văn hóa ẩm thực Hà Nội 2019; Lễ hội đường phố; Lễ hội văn hoá dân gian trong đời sống đương đại 2019...

Những kết quả đó cho thấy sự nỗ lực, cố gắng của Lãnh đạo Thành phố, cũng như các tổ chức, doanh nghiệp và sự chung tay góp sức của người dân vào việc xây dựng hình ảnh Hà Nội với nền văn hóa giàu bản sắc, góp phần không nhỏ vào sự nghiệp phát triển chung của Thủ đô.

Cần làm gì để khơi thông dòng chảy văn hóa cổ truyền và giao thoa, tiếp biến tinh hoa thời đại của văn hóa nghệ thuật Thủ đô?

Có thể nói, giới trẻ hiện nay không hoàn toàn quay lưng với giá trị nghệ thuật truyền thống. Vấn đề là các nhà quản lý, các đơn vị nghệ thuật cần có nhiều hơn nữa những giải pháp để đưa nghệ thuật truyền thống gần hơn và hấp dẫn hơn với giới trẻ.

Trên đà đô thị hóa mạnh mẽ, với sự tăng lên về dân số, lượng người các địa phương về định cư tại Hà Nội, thì hệ thống các công trình phục vụ cho nghệ thuật, văn hóa ở các khu vực phát triển mới của thành phố, như nhà hát, công viên, quảng trường, tượng đài, bảo tàng nghệ thuật, các hoạt động biểu diễn nghệ thuật... dường như chưa được chú trọng đúng mức so với các công trình cầu đường, nhà ở, không gian mua sắm, ăn uống... Do vậy, cần phát triển các không gian văn hóa sáng tạo, với việc xây dựng các mặt bằng, không gian văn hóa và cần có hơn cả là sự định hướng,

hỗ trợ cũng như cơ chế đặc thù để phát triển. Có vậy, mới tạo ra “sân chơi” thu hút sự tham gia của các đối tượng xã hội.

Bên cạnh đó, cần “lập bản đồ” các lĩnh vực của ngành công nghiệp văn hóa, xác định các chỉ số thống kê của các ngành, từ đó mới có biện pháp để xử lý những bất cập, hay hoạch định chính sách phát triển.

Thúc đẩy mở rộng hướng phục vụ để tăng cường được nhiều hơn các chương trình, hoạt động nghệ thuật, dự án nghệ thuật thuộc nhiều lĩnh vực khác nhau về với nhân dân các địa bàn nông thôn, vùng xa trung tâm.

Phát triển đa dạng hơn nữa các hoạt động văn hóa nghệ thuật ở khu phố cổ Hà Nội, các khu vực tuyến phố đi bộ... Ngoài những bộ môn cổ truyền như rối nước, ca trù, chèo, tuồng, hát xẩm... có thể xen kẽ thêm nhiều vốn cổ đặc sắc khác như hát chèo tàu Đan Phượng, hát dô Quốc Oai, dân ca một số huyện, thị xã, công chiêng Mường, dân ca dân vũ đồng bào Tày, Dao khu vực Ba Vì...

Cần sớm quy hoạch, giành quỹ đất, không gian để xây dựng hệ thống công trình nghệ thuật, văn hóa như nhà hát, rạp chiếu phim, triển lãm, bảo tàng nghệ thuật... nhằm cung cấp được xa, rộng hơn các tác phẩm nghệ thuật đến công chúng.

Tiếp tục đẩy mạnh công tác đào tạo phát triển đội ngũ văn nghệ sỹ tập trung chủ yếu đối với thế hệ trẻ, học sinh, sinh viên trong các trường phổ thông, cao đẳng, đại học. Phát hiện và bồi dưỡng phát triển năng khiếu các hạt nhân văn hóa, văn nghệ; nâng cao năng lực cảm thụ, trình diễn cho học sinh, góp phần định hướng thẩm mỹ, nâng cao chất lượng các bộ môn văn học - nghệ thuật trong nhà trường. /.

